

Zasahovať v prípadoch násilia na ženách v rodine je veľmi ťažké a zložitú. Fakt blízkosti a intimných vzťahov medzi obeťou a páchatelom stavia právny systém pred ťažké úlohy. **Násilné činy v párových vzťahoch prebiehajú podľa určitých schém a často ich možno predvídať.**

Nebezpečnosť a závažnosť týchto násilných činov sa stále podceňuje. Výskumy dokázali, že mnoho zavraždených žien sa v minulosti opakovane usilovalo o policajnú a súdnu pomoc (Sherman — Berk 1984). Keď sa násilný trestný čin dostáva po prvýkrát pred súd, je za ním obvykle už veľmi dlhá história týrania ženy v rodine. **Hlavným cieľom všetkých právnych opatrení musí byť ochrana a bezpečnosť žien postihnutých násilím.**

OBČIANSKOPRÁVNE ASPEKTY

Do právneho systému Slovenskej republiky už boli začlenené niektoré prostriedky, ktoré chránia ženu pred násilím v rodine. Medzi ne patrí predovšetkým predbežné opatrenie zakazujúce násilníkovi vstup do domu či bytu a obmedzenie užívania bytu, resp. domu alebo vylúčenie z jeho užívania. Jeho vydaním sa pre ženu zmierňujú sociálne následky násilia, ako sú nevyhnutnosť opustiť byt, strata sociálneho zázemia, strata zamestnania, zmena školy pre deti a pod. Cieľom týchto opatrení je zaistiť bezpečie ženy (a detí) tým, že sa dočasne, ale okamžite zabráni ďalšiemu kontaktu násilníka so ženou (a deťmi).

Predbežné opatrenie o zverení detí do výchovy

Najmä v období rozchodu sa zvyšuje nebezpečenstvo, že násilnícky muž používa deti ako nátlakový prostriedok, aby ženu prinútil k návratu. Je preto dôležité, aby sa čo najrýchlejšie, rozhodnutím súdu o predbežnom opatrení o zverení detí do výchovy matke, zabránilo tomu, že násilnícky muž bude používať deti ako prostriedok na vydieranie a kontrolu ženy.

Právna pomoc

Ženy, ktoré boli týrané a chcú sa s násilníckym mužom rozísť, potrebujú právnu pomoc. Je dôležité informovať ich o formách právnej pomoci

a v prípadoch, keď to procesné predpisy umožňujú, ustanoviť žene zástupcu alebo zástupkyňu z radov advokátov. Pre cudzinky je pomoc v súdnom konaní obzvlášť dôležitá. Aj keď majú dobré jazykové znalosti, právny jazyk je na porozumenie príťažký.

Mediácia sa neodporúča

Na základe doterajších skúseností sa tento postup (sprostredkovanie pri vyjednávaní dohôd partnerov) v prípade násillia páchaného na ženách v rodine neodporúča. Žena, ktorá žije či žila v násilníckom vzťahu, nemôže slobodne vyjadriť svoje potreby. Mediácia môže zvyšovať riziko ohrozenia. Preto je pre ochranu práv a potrieb žien lepšie, ak sa rozhodnutia robia pred súdom a ženy postihnuté násillím majú k dispozícii právnu a psychickú podporu (Astor 1991).

TRESTNOPRÁVNE ASPEKTY

Trestné stíhanie sa síce nemôže prednostne zaoberať situáciou obeť, napriek tomu je dôležité zohľadniť jej osobitú situáciu.

Z medzinárodných skúseností vyplývajú pre efektívne trestné stíhanie násilných činov na ženách v párových vzťahoch tieto všeobecné kritériá:

- Zodpovednosť za trestné stíhanie má mať štát, a to nezávisle na prianí či súhlase obeť.
- V prípadoch násillia v rodine sú opatrenia vyžadujúce spoluúčasť obeť nevhodné a nemajú sa používať.
- Osoby postihnuté násillím v rodine potrebujú bezplatnú alebo cenovo dostupnú právnu pomoc a podporu pomáhajúcich zariadení.
- Odborníci a odborníčky z právnických profesií potrebujú špeciálne školenie o formách a účinkoch násillia, aby sa predchádzalo druhotnej viktimizácii žien postihnutých násillím.
- V záujme zabezpečenia čo najúčinnejšej ochrany žien a detí pred násillím treba vypracovať všeobecné smernice a špeciálne opatrenia pre činnosť súdov v prípadoch násillia v rodine (OSN 1994).

Pri násillí v súkromnej sfére treba zvlášť zohľadniť niektoré okolnosti:

Závažnosť vyhrážok

Vyhrážky sú veľmi častým trestným činom a ako dosvedčujú prípady vrážd v rodine, treba ich brať veľmi vážne. Vyhrážkami drží muž ženu v šachu, napr. jej bráni v tom, aby od neho odišla. Vyhrážky treba brať

Pro Familia

Humenné
057/775 77 73
0903 325 506
(08.00 – 20.00 hod.)

Fenestra

Košice
055/625 62 37
0905 204 414
(09.00 – 17.00 hod.)

Centrum Nádej

Bratislava
02/62 24 78 77
0905 463 425
(nonstop)

Aliancia žien Slovenska

Bratislava
0903 519 550
(nonstop)

3

vždy a vo všetkých spoločenských vrstvách a skupinách veľmi vážne. Hodnotiť vyhrážky ako „podmienené prostredím“ je problematické, pretože sa tým legitimizuje ich používanie v rodine alebo v istých spoločenských vrstvách.

Využitie väzby/Informovanie žien postihnutých násilím

Násilné činy na ženách v párových vzťahoch sa často opakujú, pričom sa ich závažnosť zvyšuje. Preto ich v žiadnom prípade neslobodno bagatelizovať. Vzatie do väzby treba praktizovať vždy, ak sú na to právne dôvody. Tak sa aspoň čiastočne môže zabrániť tomu, aby obeť musela utiecť a ukrývať sa.

Pre ženy a deti postihnuté násilím je dôležité, aby boli zavčasu informované o prepustení páchatela z väzby, aby sa mohli uchýliť do bezpečia alebo podniknúť opatrenia na svoju ochranu. O prepustení informuje ženu to zariadenie, v ktorom bol násilník vo väzbe alebo vo výkone trestu odňatia slobody.

Použitá literatúra:

Astor, H.: *Position Paper on Mediation*. Ed. Australian National Committee on Violence against Women. Barton 1991.

Egger, R. a i.: *Österreichische und internationale Strategien zur Bekämpfung familiärer Gewalt*. Viedeň 1993.

Sherman, L. — Berk, R.: *The specific deterrent effect of arrest for domestic assault*. In: *American Sociological Review* 49/1984.

United Nations (ed.): *Crime Prevention and Criminal Justice Branch: Strategies For Confronting Domestic Violence*. A Resource Manual. Viedeň 1994.

Odporúčaná literatúra

www.zastavmenasilie.sk
(tu nájdete ďalšie odkazy)

Cviková, J. — Juránová, J.: *Piata žena. Aspekty násillia páchaného na ženách*. ASPEKT 2002.

Domáce násillie – stručné odpovede na najčastejšie otázky. Aliancia žien Slovenska 2005.

Heise, Lori L. — Pitanguy, J. — Germain, A.: *Násillie páchané na ženách. Skrytá ujma na zdraví*. Pro Familia a ASPEKT 1998.

Účinnější ochrana v súdnom konaní

Je dôležité zabrániť osobnému stretnutiu obžalovaného a obeť, napr. rozdielnym časom vypočúvania, oddelenými vchodmi do pojednávacej miestnosti. To sa v praxi súdov u nás nerealizuje. Keďže k stretnutiu dochádza, potom treba umožniť, aby ženu mohla sprevádzať osoba, ktorá jej poskytne podporu; ak ide o väčšie riziko, musí ženu chrániť justičná stráž. V prípade mimoriadneho nebezpečenstva ženu musí chrániť polícia.

Právo odmietnuť výpoveď, dôkazy v trestnom stíhaní

Žena postihnutá násilím v rodine často odmieta vypovedať. Je to vzhľadom na blízky vzťah k násilníkovi pochopiteľné a nesmie sa jej to vyčítať. Žena je v týchto prípadoch obeťou i svedkyňou. Preto je dôležité starostlivo zhromaždiť aj iné dôkazy a podporiť nimi ženinu výpoveď. Okrem toho treba zvážiť, ako pomôcť žene, aby mohla vypovedať. V Rakúsku existujú opatrenia týkajúce sa „šetrného vypočúvania“, ktoré možno využívať na podporu vypovedajúcich obetí. Mnohé ženy nepoznajú svoje práva, preto ich na ne treba opakovane upozorňovať.

V trestnom konaní má byť žena už od prvého kontaktu poučená o svojich právach a má sa jej poskytnúť možnosť na ich plné uplatnenie. V občianskom súdnom konaní súd poskytuje účastníkom či účastníckam, ktoré nemajú právnych zástupcov, poučenie o ich procesných právach a povinnostiach.

Výstraha a podmienka

Zahraničné skúsenosti s používaním rôznych trestnoprávných opatrení, ako je výstraha, podmiennečné odsúdenie a ochranné opatrenia, ukázali, že tieto opatrenia prispievajú k potláčaniu ďalšieho násillia. Aj u nás existujú v trestnom konaní viaceré prostriedky, ktoré môžu prispieť k potláčaniu násillia a jeho predchádzaniu v budúcnosti. Najúčinnjšími sú podmiennečné odsúdenie a zákazy uložené pri podmiennečnom prepustení z výkonu trestu odňatia slobody alebo podmiennečnom odsúdení, napríklad zákaz priblížiť sa k poškodenej na vzdialenosť menšiu ako 5 metrov a zdržiavať sa v blízkosti jej obydllia. Naopak, poradenstvo a terapia pre násillnikov bývajú bez súčasných represívnych opatrení takmer zbytočné a neúčinné. Účinnjšie sú resocializačné opatrenia (napr. sociálny tréning), ktoré prebiehajú v súvislosti s trestným stíhaním. **Podstatné je, že pri opakovanom výskyte násillia ihneď nasledujú trestnoprávne dôsledky.**

Medzi opatrenia, ktoré možno u nás uložiť pri podmiennečnom prepustení a podmiennečnom odsúdení, patria: podrobiť sa v súčinnosti s probačným a mediačným úradníkom (alebo iným odborníkom) programu sociálneho výcviku alebo inému výchovnému programu, podrobiť sa v skúšobnej dobe psychoterapii alebo zúčastniť sa na psychologickom poradenstve. V súčasnosti však na Slovensku neexistujú špeciálne programy pre páchatelov násillia v rodine a ani odborníci a pracoviská, ktoré by ich realizovali.

Náhrada škody a bolestné

Obete násillia majú právo na náhradu škody, ale náhrada škody (napr. bolestné) sa v prípadoch násillia a týrania v párových vzťahoch alebo rodine zväčša uplatňuje ťažko. Treba dbať o to, aby sa o nároku poškodenej rozhodlo už v trestnom konaní a aby nebola so svojim nárokom odkázaná na občianske konanie.

Poškodená si môže v trestnom alebo následnom občianskom súdnom konaní uplatňovať aj náhradu nemajetkovej ujmy ako odškodnenie za prežitú utrpenie.

Herman, J. L.: *Trauma a uzdravenie. Násillie a jeho následky*. Pro Familia a ASPEKT 2001.

Jones, A.: *Nabudúce bude mŕtva. Týranie a ako ho zastaviť*. Pro Familia a ASPEKT 2003.

Konateľ proti násilliu na deťoch. Pro Familia a ASPEKT 1999.

Levine, P. A.: *Prebúdzanie tigra – liečenie traumy*. Pro Familia 2002.

Násillie na ženách. Aliancia žien Slovenska 2003.

Rothschild, B.: *Pamät tela. Psychofyziológia a liečenie traumy*. Pro Familia 2007.